

כלומר, קבוע במסמרות.

ואילו כאן – בשולחן – **בציפוי שאינו עומד**, והיות ואינו קבוע אינו מבטל מן הכלי תורת כלי עץ.⁽¹⁵⁾

והא בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן שתי ספיקות:

א. האם בציפוי עומד בלבד הוא שאמרו: ציפוי מבטל, או אפילו בציפוי שאינו עומד הציפוי מבטל?

ב. האם בשחיפה גם את לבזבזיו [שפה מסביב לשולחן] הוא שאמרו: ציפוי מבטל, או אפילו בשלא חיפה את לבזבזיו?⁽¹⁾

ואמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש:

לא שנא ציפוי עומד ולא שנא ציפוי שאינו עומד, לא שנא חיפה את לבזבזיו ולא שנא לא חיפה את לבזבזיו, בכל אופן הולכים

אחר הציפוי –

ואם כן תיקשי: תיפוק ליה בשולחן שאינו כלי עץ, שהוא מיטמא אפילו אם היה עשוי לנחת, משום שמצופה היה זהב?!

וכי תימא: עצי שיטים – שמהם היה עשוי השולחן – חשיבי ולא בטלי אגב ציפויים –

אכתי תיקשי: הניחא לריש לקיש שחילק בזה, וכדאמר:

לא שנו – שהציפוי מבטל את הכלי – אלא בכלי אכסלגום [שם מקום]⁽²⁾ הבאים ממדינת הים שאינם חשובים, ובטלים אגב ציפויים, אבל כלי מסמם חשיבי ולא בטלי אגב ציפויים.

אלא לרבי יוחנן, דאמר: כלי מסמם נמי בטלי אגב ציפויים ואף שחשובים הם, מאי איכא למימר גבי שולחן, למה לא יתבטל שמו ככלי עץ, ויהיה לו דין כלי מתכת על

כסא מתקפל מכוסה עור.

15. כאן כתב רש"י: "ושולחן של מקדש לאו עומד הוא", ואילו לשון רש"י בחגיגה כו ב הוא: "ותאמר דההוא דמקדש לאו עומד הוא", כלומר, שמה תאמר, כך היה לרבותינו בקבלה שלא היה ציפוי עומד, ולכן הקשו; שאם לא כן, אי אפשר להקשות מכח "אפשר".

ובתוספות כאן ובחגיגה פירשו: של מקדש לא היה עומד, דשלוש שולחנות היו במקדש כמין שלשה ארונות שעשה בצלאל, והציפוי נוח להסירו.

ועוד פירשו ענין "ציפוי עומד" באופן אחר: הוא ציפוי דשיש שהשיש עב וחזק וגם בלא העץ עומד מאליו, ולכך לא חשוב העץ; אבל שולחן של משה מזהב דק וקלוש היה, ובלא עץ

אינו עומד, לפיכך העץ הוא העיקר, והציפוי בטל לגביו.

1. היה אפשר לפרש, שפשוט לגמרא שלא היתה המסגרת מצופה זהב, ולכן הביאה הגמרא ספק זה לענינו; ואפשר, שלזה נתכוין רש"י שכתב: לבזבזיו: שפה סביב לשולחן, והיא מסגרת; וראה מנחת חינוך מצוה צז שכתב: והמסגרת אינו מפורש בקרא ממה היתה, אי מזהב או מעצי שיטים; ובהערות על המנחת חינוך הנדמ"ח, הביאו מפירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם, שהיתה של עץ מחופה זהב, והובא שם כן גם בשם הדר זקנים על התורה, וכתבו שם עוד, שהיתה כולה של זהב.

2. כן פירשו התוספות; אבל רבינו גרשום

ידי הציפוי! ? (3)

אשר לפני ה', הרי שהשולחן נקרא עץ. (7)

ואגב שהובא הפסוק, מפרשת אותו הגמרא; ומקשה: פתח הכתוב במזבח, וסיים בשולחן! ?

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, פירשו שניהם את הכתוב: בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, ועבשיו שאין בית המקדש קיים, שולחנו של אדם — שהוא נותן עליו פרוסה לעני — (8) מכפר

ומשנינן: שאני שולחן דרחמנא קרייה "עץ", ולכן דין כלי עץ לו, ואף שהיה מצופה זהב —

שנאמר [יחזקאל מא כב]: "המזבח — כלומר, השולחן העומד כנגד המזבח — (4) עץ שלש אמות גבוה, (5) ארכו שתיים אמות, ומקצעותיו לו [כלומר, מרובע היה], (6) וארכו וקירותיו עץ, וידבר אלי זה השולחן

ד' שכתב: וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית קיבול שציפה אותן במתכת, טהורין ואינן מקבלין טומאה, מאחר שציפין ביטלן, והצפוי עצמו טהור; וכבר השיגו הראב"ד, שכתב: לא ידעתי מהו, ולא מצאתי לו שורש דבר, ואדרבה ראוי להיות בהיפוך, אם לא היה לכלי בית קיבול וציפהו במתכת מקבל טומאה על ידי ציפויין, וכן מצינו במקצת מקומות שהכלי בטל לגבי ציפוי.

ומדברי הכסף משנה בשם מהר"י קורקוס יש ללמוד, שהרמב"ם מפרש את קושיית הגמרא: ותיפוק לי משום ציפוי, שלא כדברי רש"י, המפרש: למה הצרכנו לומר שהשולחן מקבל טומאה משום שמגביהין אותו לעולי רגלים, והרי מצופה הוא ודין כלי מתכות לו; אלא קושיית הגמרא היא קושיא נוספת על טומאתו של שולחן: למה מקבל הוא טומאה, והרי כיון שמצופה הוא, אין הוא מקבל טומאה לא מחמת עצמו ולא מחמת ציפוי, כי לדעת הרמב"ם שולחן המצופה אבן אין טהרתו משום שנעשה לכלי אבן, אלא הוא הדין בכל ציפוי אין הוא מקבל טומאה; וראה עוד ב"כסף משנה" וב"ספר המפתח".

8. נתבאר על פי רש"י; וראה תוספות וראה מהרש"א.

פירש שהוא שם העץ; ו"כלי מסמס" לא פירשו התוספות אם שם מקום הוא, או שם העץ.

3. כלומר, מאי מקשה הגמרא לעיל "הא כלי עץ העשוי לנחת"; אבל ריש לקיש עצמו שהצריך לומר שמראים אותו לעולי רגלים, ניחא, שהרי לשיטתו אין הציפוי מבטלו.

4. על פי תרגום יונתן, הובא ברש"י שם.

5. נתקשו התוספות: הרי אין גובה זה מתאים לא למזבח ולא לשולחן, [כי המזבח גבהו שתי אמות, והשולחן אמה וחצי], ושמא, זה היה גובהן של סניפים וראה מה שנרשם על הגליון.

6. נתבאר על פי רש"י, ואין הכוונה להוציא "מלבן" שהרי השולחן היה מלבני, אלא הכוונה היא, שהיו לו זוויות, ולא היה עגול.

7. מתבאר מן הסוגיא על פי פירוש רש"י: כלי עץ המצופה במתכת, אפילו כשאין העץ ראוי לקבל טומאה, הרי הוא מקבל טומאה משום ציפוי; ואם כן, כל שכן כלי עץ המקבל טומאה — וכגון שיש לו בית קיבול ואינו עשוי לנחת — כשהוא מצופה מתכת הרי הוא מקבל טומאה; ולפיכך תמוהים לכאורה דברי הרמב"ם [כלים

עליו.

שנינו במשנה: **ארבע סניפין של זהב היו שם ועשרים ושמונה קנים**:

שואלת הגמרא: **מנא הני מילי** [מה הוא המקור לסניפין ולקנים]?

אמר רב קטינא: אמר קרא [שמות כה כט] בפרשת עשיית השולחן:

"ועשית קערותיו וכפותיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יוסך בהן, זהב טהור תעשה אותם":

"קערותיו" אלו דפוסין שעורכים לשם ואופים בהם, כמבואר בתחילת הפרק.⁽⁹⁾

"כפותיו": אלו **בזיכין** שמשמים בהם את הלבונה.

9. **כן פירש רש"י כאן.**

והתוספות לעיל צד א ד"ה וכשהוא, כתבו: שהקערות הם הדפוסין שלאחר אפייה, והביאו שכן פירש גם רש"י בפירוש החומש; [כן נראה בכוונתם; **ולשון רש"י בחומש הוא**: היה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס (של זהב) קרוי קערה]; וכן מבואר ברמב"ן על התורה שם בביאורו בדעת **אונקלוס**; [ראה שם שיטתו המיוחדת].

והקשו: אם כן נמצא, שאפילו אם התנור לא היה מקדשן, הרי שהיו מתקדשים בקערות, שהרי הקערות נתקדשו כמאמר הכתוב [שמות ל כו]: **"ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדות. ואת השולחן ואת כל כליו"**, ובכלל כלי השולחן גם הקערות; ואם כן תיקשי הא דלעיל צה ב, שלמאן דאמר: תנור אינו מקדש, אין הלחם נפסל בלינה, שהרי אפילו אם התנור אינו מקדש, כבר נתקדש הלחם על ידי הקערות שניתן בו הלחם לאחר אפייה! ?

ותירצו: ושמא אף על גב דכתיב גבי שולחן **"ועשית קערותיו"**, מכל מקום **"כלי השולחן"** מיהא לא מיקרו; אי נמי, מאן דמפרש **"קערותיו** אלו הדפוסים", קסבר: תנור מקדש, אבל מאן דאמר אין תנור מקדש, היה מפרש דקערותיו היינו קערות שהיו נותנים בהם את הלחם על

שתי שולחנות שבאלם, אחד מכסף ואחד מזהב על של כסף נותנים לחם הפנים בכניסתן, ועל של זהב ביציאתן.

ובקרן אורה — בתחילת הפרק — כתב ליישב על פי דרכו, שאין כלי שרת יכולים לקדש אלא את כל החלות כאחת, כי אין כלי שרת מקדשים אלא את כל השיעור הראוי, ולכן לא נתקדש הלחם בקערות אלא בתנור, שלפי שיטתו אף שהיה מכניס שתיים שתיים, מכל מקום היו כולם כאחד בתוך התנור, כמובא בהערה בתחילת הפרק, ראה שם.

ב. כתב רש"י בחומש על פסוק זה: כשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת כשמסדרו על השולחן; ומבואר, שבסידור היה מוציא את הלחם מהקערות, ולשיטתו שונות הקערות משאר כלי השולחן הנזכרים בפסוק, שהם היו משמשים את השולחן כשהלחם עליו, ואילו הקערות היו מיועדות להכנת הלחם בלבד; ובפשוטו משמע כן, ממה שהיו צריכים סניפים שלא יישבר הלחם, וממה שהצרכו קנים בין לחם ללחם שלא יתעפש.

וכדבריו מבואר בתוספות לעיל צד א סוף ד"ה וכשהוא, שכתבו: אבל אין לפרש דעל שולחן של משה שבהיכל היו סודרין בתוך הקערות, דאם כן שולחן היה מקדש יותר מחמשה עשר טפחים; [ראה לעיל צו א שלא היה מקדש יותר].

"קשותיו": אלו סניפין. (10)

"ומנקיותיו": אלו קנים, שמנקים את הלחם מעיפוש. (11)

"אשר יוסך בהם": הם הקשות שמסככין

בהן – בקנים שעליהם – את הלחם, שהרי על הלחם היו מניחים את הקנים. (12)

מותיב רבא ממשנתנו על מה ששנינו בכרייתא שהקנים הם כלי השולחן מן התורה:

יכבד המשא ... ולשון "מכילתיה" סובלותיו, כמו "נלאיתי הכיל"; אבל לשון "מנקיות" איני יודע איך נופל על סניפין; ויש מחכמי ישראל אומרים [כמבואר כאן], אבל אונקלוס שתרגם "מכילתיה" היה שונה כדברי האומר: מנקיות הן סניפין.

והתוספות לעיל צו ב ד"ה לא, כתבו על זה: ולא מצינו מחלוקת זו בש"ס שלנו, ו"מכילתיה" נמי יש ליישב אקנים נמי, שגם עליהם היו מניחין את הלחם; וראה עוד באות ב ובהערה הבאה.

ב. בתוספות שם נתקשו לדעת רבי יוסי שלא היו סניפין [כמבואר לעיל צו ב], אם כן מה הוא "קשותיו", וראה מה שכתבו שם.

והנה הרמב"ן שם השיג על רש"י בהבנת אונקלוס, ולדעתו כוונת אונקלוס שתרגם "מכילתיה" היינו הקערות, כי הדפוסים שהיו לבצק היו עשויים כמידת הלחם, ואילו "קערותיו" הם הדפוסים שלאחר האפיה, שהם לא היו עשויים כמידת הלחם, ו"קשותיו" הם הסניפין והקנים כאחד; ולפי זה דעת רבי יוסי מתפרשת כדעת אונקלוס.

12. הנה בפרשת במדבר [ד ז, בשעת המסעות] הוא אומר "ואת קשות הנסך", ובתוספות לעיל צו ב ד"ה לא, כתבו לפרש את הלשון "ואת קשות הנסך", על פי שיטת הברייתא כאן שהקשות הם הסניפין; הכי קאמר, סניפין של קנים המסככין את הלחם, שהסניפין מעמידין את הקנים; ולפי זה מסתבר שכוונת הברייתא לייחס את "אשר יוסך בהם" לקשות כלשון הכתוב,

אך בביאור הגר"א לתורת כהנים [פרק יח הלכה ב] כתב: ובאותו דפוס היה מניח אותו על השלחן, והא דאמרינן לקמן [הלכה ד] "על טהרו של שולחן", היינו שיהא הדפוס עומד על טהרו של שולחן; ורש"י פירש ... ולא נהירא, ומי דחקו לזה.

והנה במסעות מבואר [במדבר ד, לפירוש הרמב"ן והמלבי"ם, והובא לעיל צה א בהערה 7], שהלחם היה מסודר על השולחן כהלכתו, והקערות על בגד התכלת שפרשו על הלחם; ולהגר"א יש לעיין: מה טעם הוציאו את הלחם מהקערות.

אך מאידך יתיישב מה שהוקשה בהערה שם, איך שמו את "כפותיו" על בגד התכלת, והרי אין הלבונה על המערכת לחכמים או על השולחן לאבא שאול, [וכעין מה שהקשתה הגמרא לקמן צח א, ראה שם]; ולדעת הגר"א יש לומר, שהוציאו את הלבונה מהכפות ונתנו על המערכת מתחת בגד התכלת, וכשם שבהכרח הוציאו את הלחם מהקערות; אחרונים.

10. פירש רש"י בפירוש אחד, שאין משמעות מן הלשון, אלא מריבוי הכתוב למדנו לסניפין; ופירוש שני פירש: על שם שמקשים את הלחם שלא יישבר.

11. א. רש"י בחומש פירש בהיפוך: "קשותיו" הם הקנים, והוסיף: ובלשון ערבי כל דבר חלל קרוי "קסוא"; "מנקיותיו": תרגומו "ומכילתיה", הן סניפים כמו יתדות זהב ... וראשי הקנים שבין לחם לחם סמוכים על אותם פיצולים כדי שלא

טעמא מאי אמרה תורה ליתן קנים בין לחם ללחם, כדי דלא ליטעפש לחם, והרי בכי האי שיעורא לא מיטעפש, בשיעור מעט זה — של סוף השבת הראשונה ותחילת השבת השנייה — לא יתעפש הלחם אף אם לא יהיו הקנים מסודרים תחתיו, ולכך אין דוחה סלוק הקנים וסידורם את השבת. (13)

וכרתניא: כיצד הוא עושה:

בסילוק הלחם: נכנס מערב שבת ושומטן לקנים ומניחן לארכו של שולחן.

ובסידור הלחם: במוצאי שבת — לאחר שסידר את הלחם בשבת — נכנס להיכל, (14) ומגביה ראשיה של חלה אחת ומכניס קנה

הרי שנינו במשנתנו: לא סידור הקנים ולא נטילתן, דוחות את השבת; ואי סלקא דעתך סידור קנים דאורייתא הוא, אמאי אין דוחות את השבת?!?

הדר אמר רבא, חזר בו רבא מקושייתו, ואמר: לאו מילתא הוא דאמרי [אין ממש בדברים שאמרת], דהא תנן במשנתנו:

כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מערב שבת [או במוצאי שבת], אינו דוחה את השבת; ואם כן הני — סידור הקנים וסילוקן — נמי, אינו דוחה את השבת כיון דאפשר דלא דחי עליהו את השבת; שהרי:

ועל פי זה נתבאר בפנים

משום טלטול כלים, שהרי אמרו שם "קנים, קודם התרת כלים נשנו", כלומר, מה שאסרו חכמים במשנתנו לטלטל את הקנים, הוא לפני שהתירו חכמים את גזירתם שאסרו לטלטל כלים שמלאכתן להיתר לצורך גופן; [וראה ישוב על קושיא זו במקדש דוד הנזכר].

השני: אשכחן נמי שבות דאסרו במקדש, כגון מה שאמרו בעירובין קב ב: מחזירין ציר התחתון במקדש, אבל לא במדינה; והעליון כאן וכאן אסור; [וראה היטב ברש"י שם].

והרש"ש תמה על רש"י: כיון שאין זה בונה וסותר אלא מדרבנן אסור משום דמיחזי כבונה וסותר, אכתי תיקשי: הרי אין שבות במקדש!?

וכתב: אולי רצונו לומר, דשבות כי האי דגזירה משום בונה אשכחן דאף במקדש גזרו, כמו שהביאו התוספות מההיא דעירובין, אלא שרש"י עצמו שם בעירובין לא פירש כן.

14. מלשון הברייתא נראה, שבמוצאי שבת היה נכנס להיכל כדי לסדר את הקנים, ואף שלא היתה לו שום עבודה אחרת בלילה; [ובתורת

וברש"י בחומש כתב: על קשותיו [שהם הקנים כדעת אונקלוס המובאת בהערה קודמת] הוא אומר "אשר יוסך", וכן במקום אחר [במדבר ד ז, בשעת המסעות] הוא אומר: "ואת קשות הנסך", וזה וזה ["יוסך" ו"הנסך"] לשון סך וכיסוי הם.

והרש"ש כאן העיר, על פי מה שכתב רש"י בשמות לה יב על הפסוק "ואת פרוכת המסך": פרוכת המחיצה, כל דבר המגין בין מלמעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, ואם כן לשון "קשות הנסך" נופל גם על הסניפין; וראה עוד שם מה שהוסיף בזה.

13. כתב רש"י בד"ה אמאי: אף על גב דאין שבות במקדש, האי טלטול לאו משום שבות הוא, אלא דמיחזי כבונה וסותר; ובמקדש דוד [כב אות ה ד"ה וזה], ביאר שהאיסור הוא משום שעושה אהל, היות ויש את הסניפים שהם הדפנות והקנים שהם הגג.

והתוספות חלקו עליו משני טעמים:

האחד: בשבת ככג ב, מבואר שהאיסור הוא

מתחתיה, **לפי אין עליה משאוי**, ואין הקנים נושאים אלא אותה.

התחתונה אינה צריכה קנים כל עיקר מתחתיה, **לפי שמונחת על טהרו של שולחן המצופה זהב**, ואינה מתעפשת; נמצאו ארבעה עשר קנים לכל מערכת.

תנן התם במסכת כלים יז י: רבי מאיר אומר: כל אמות שהיו במקדש, כלומר מידות "אמה או אמות" שנזכרו ביחס למקדש או למשכן היו אמות **בינוניות**,

וראה עוד בפירוש הר"ש משאנן בפרשת אמור, שהעיר בזה משום ביאה ריקנית, ונסתפק אם ביום ראשון נכנס או במוצאי שבת, ראה שם.]

ויישב על פי המבואר בירושלמי יומא ה א, שאם הכניס את הכף והמחתה [של הקטורת דלפני ולפנים ביום הכפורים] בשתי ביאות [ולא כאחד, כדינו], עובר משום ביאה ריקנית, ומבואר שם, שעל הראשונה הוא עובר, כי הרי בשניה כיון שעדיין לא הכניס מה שצריך, חייב הוא ליכנס, אלא על הראשונה הוא עובר כיון שלא הכניס את שתיהן, וגורם שיהיה צריך לביאה שניה; ואם כן אף כאן, כשנכנס למוצאי שבת לסידור הקנים, ליכא בזה משום ביאה ריקנית, כי הרי אומרים לו לבוא לכתחילה כדי שלא יתעפש הלחם, רק בשבת, כשהוא מסדר את הלחם ואינו מסדר את הקנים אז עובר משום שגורם שיהיה צריך להכנס עוד הפעם, ועבירה זו הרי עובר בשב ואל תעשה, דכשנכנס להיכל הרי יכול אז לסדר את הקנים, רק כשמסדר את הלחם ואינו מסדר את הקנים עובר על ידי זה שאינו מסדר את הקנים, ואינו אלא בשב ואל תעשה, ויש כח ביד חכמים להעמיד דבריהם במקום לאו בשביל שבות.

תחתיה, וחזור ומגביה ראשיה של חלה ומכנים קנה תחתיה, וכל זה כדי שיהא הלחם עומד תמיד בסידורו על השולחן.

עוד מפרשת הברייתא את חלוקת עשרים ושמונה הקנים, שהם ארבע עשרה לכל מערכת:

ארבע חלות — אמצעיות שבכל סדר — צריכות שלשה שלשה קנים תחת כל חלה.

החלה העליונה אינה צריכה אלא שנים

כהנים בפרשת אמור הגירסא היא "ואחר שבת", אך אין זו הברייתא הנזכרת כאן.]

וכן דקדק במקדש דוד סימן כב אות ה, מלשון רש"י שכתב לעיל: **בכי האי שיעורא** ששומטן מערב שבת ערבית, ולמחר בחצי היום מסלקו ומסדר אחרים בלא קנים, ולמוצאי שבת מסדר הקנים, **בכי האי שיעורא** דהוי חצי יום לזו וחצי יום לזו לא מיעפשה; [עיקר דקדוקו הוא ממה שהזכיר רש"י כאן מוצאי שבת; ומיהו, הנה "חצי יום" בהכרח מתפרש לילה וחצי יום, שהרי כתב רש"י שבחצי היום הוא מסלק ומסדר את הלחם, (וכאשר כתב רש"י גם לעיל ח א ד"ה הגיע זמנה, שזמן הסילוק הוא בשבע שעות), ואם כן עמדה המערכת הישנה לילה וחצי יום בלי קנים, (וכן הוא לשון רבינו גרשום: **בכי האי שיעורא** בלילה וחצי יום שלא יהו הקנים לא מיעפש). ומשמע, שגם המערכת החדשה עמדה חצי יום ולילה בלי קנים, והיינו שלא סידר את הקנים אלא באחד בשבת].

ותמה: הרי כשאינו מסדר את הקנים בשבת שאינו אלא איסור דרבנן, גורם הוא לביאה ריקנית להיכל במוצאי שבת; **ומטעם זה כתב הרמב"ם** — תמידין ומוספין ה יא, לפי ביאור המקדש דוד שם — שבאחד בשבת היה מניח הקנים בין החלות, [ראה שם ביתר אריכות;

היינו: אמה בת ששה טפחים; (15) חוין ממזבח הזהב שהיה אמה על אמה והאמה בת חמשה טפחים היא.

והקרן של מזבח החיצון, והם ארבעה אבנים אמה על אמה בגובה אמה לפינות מזבח העולה, ויתבאר בהמשך הגמרא איזו אמה היתה באמה בת חמשה.

והסובב והיסוד של המזבח החיצון, ויתבאר יותר בגמרא בהמשך הענין.

רבי יהודה אומר:

אמת בנין — כגון חומת הבית ומזבח החיצון (16) — היתה באמה בת ששה טפחים.

ושל כלים — ארון ושולחן ומזבח הזהב — באמה בת חמשה טפחים.

אמר רבי יוחנן: ושניהם — רבי מאיר ורבי יהודה — **מקרא אחד** ביחזקאל **מג דרשו:**

שנאמר: **“ואלה מדות המזבח** [מזבח החיצון] **באמות** [כאלו, שכל] **אמה** [בינונית מחזיקה] **אמה וטופח** [של אמות אלו; כלומר, באמה בת חמשה טפחים, שהאמה הבינונית היא אמה וטופח מאמה זו] — (17)

[ובאלו אמות אני אומר שיהיו בנות חמשה צא-ב טפחים]:

וחיק האמה, ואמה רוחב, וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד, וזה [באמה זו יהא] **גב המזבח**“, ומתבאר המקרא בסמוך.

גובה המזבח החיצון מהרצפה כולל הקרנות שבלטו מעליו בארבע פנותיו, היה עשר אמות; והקרנות עצמן גובהן ורחבן אמה.

תחתית המזבח היתה גבוהה אמה אחת, והיה “נכנס” המזבח רוחב אמה, ובליטה וכניסה זו היא הנקראת “יסוד”; משפת היסוד עולה המזבח בקו ישר חמש אמות, ושם הוא “נכנס” שוב אמה אחת, וכניסה זו היא הנקראת “סובב”; מהסובב עלה המזבח

ופשך“, ונמצא, דבאמה גדולה מיירי; ועוד, אם כדברי הזקן, לא היה לו לכתוב “וחיק” כי אם “חיק האמה”.

ופירש לנו רבינו הכי: למעלה הזכיר מדות המזבח “והאריאל שתיים עשרה אמה ...” ושאר מדותיו, ועתה כך אמר הכתוב: “אלה מדות המזבח” שאמרת לך הכל נמדד ב”אמה [שהיא] אמה וטפח“, “וחיק” שהיא יסוד, אינו נמדד אלא באמה שהיא אמה קטנה, ולא באמה שהיא אמה וטפח; ועתה דברי יונתן בן עוזיאל קיימין, כך שמעתי, ועיקר.

ובהגה”ה על הגליון בתוספות כאן, כתוב על פירוש התוספות: ככל פירוש זה איתא להדיא בתוספתא דכלים בבא מציעא פרק ו.

15. ובגמרא לקמן צח א יתבאר, למה נקראת אמה בת ששה טפחים “אמה בינונית”.

16. נתבאר על פי רש”י; ומיהו אף לרבי יהודה היתה אמת היסוד והסובב והקרנות — של המזבח החיצון — בת חמשה טפחים, כמבואר בהמשך הענין.

17. נתבאר על פי רש”י כאן, והתוספות כאן, ורש”י בעירובין ד א.

אך בעירובין שם נוספה הג”ה ברש”י: כאשר מפורש בקונטרס, שמע רבינו מרבי יעקב בר יקר; ועתה חזר בו, דקשיא ליה מה שתרגם יונתן “אמה אמה וטפח”: “אמתא דהיא אמתא